

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

I. DİN ŞÛRASI
TEBLİĞ VE MÛZAKERELERİ
(1-5 Kasım 1993)
(I)

ANKARA - 1995

Ehl-i Kitap'tan bir bölümü, bugün buna İbrahim'in dininde birleşmek deyimiyle, geliyorlarsa, bizim için onlara uymaktan değil ancak asırlar önce yapılmış bir ilâhî teklifle Kur'an'ın teklifine nihayet cevap verildiğinden dolayı onları kabul etmekten söz edilebilir. Esas olan iman cümlesidir. Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmektir. Bütün diğer ayrılıklar, kültürlerle göre farklılaşan doğmalardır, yorumlardır.

Bütün müminler şunu kabule mecburdurlar, eğer düşmanca davranışımızı değiştirip dostça yardımlaşmazsak, dünyamız kıyametten önce ki bir kıyameti yaşıyacaktır. Dünyamızı yaşanır bir halde tutacak bir evrensel görüşü hep birlikte benimseyip uygulamakta anlaşmalı ve bu doğrultuda çalışmalıyız.

Dini liderler şiddet ve nefretle vaaz etmeme konusunda prensip anlaşmaları yapabilirler. Türkiye böyle bir çağrıda bulunabilir. Diyanet İşleri Başkanlığı mutlaka uluslararası düzeyde çalışmalar başlatmalıdır. İnsanlar baskıcı rejimlerle yönetilirken bile, dinî kimliklerini koruyabildiklerini göstermişlerdir.

İnsanlar bugün artık daha fazla sabıra ve toleransa sahip olmak üzere eğitilmek zorundadırlar. Birbirimize tahammül ederek birlikte yaşamak zorundayız. Allah bizleri bu dünyaya yerleştirmiştir, başka dünyamız yoktur. Allah'ın çoğulculuğa izin vermedeki hikmeti neyse hep birlikte onu gerçekleştireceğiz.

Din görevlilerimizin bu konudaki irşatlarına her şeyden çok ihtiyacımız vardır. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ethem Ruhi FİĞLALİ:

– Sayın BİLGİN teşekkür ederiz.

Efendim şimdi sıra Yrd. Doç. Dr. Mustafa TURAN beyefendi de "İrşatta Alt Yapı" hakkında konuşacaklar. Buyrun Sayın TURAN

Yrd. Doç. Dr. Mustafa TURAN:

Sayın Başkan, Şûra'nın değerli üyeleri, her dinin kendi normlarını, vermek istediği mesajlarını, temel umdelerini muhalif olmayacak bir tarzda topluma ulaştırma gayesi, yol ve metodları vardır. Doğru yolu gösterme ve uyarma anlamına gelen irşad sözü, İslâmî bir tabir olmakla birlikte, muhatabın bütün insanlık âlemi olduğu muhakkaktır. Ebû Hureyre'nin naklettiği bir hadis-i şerifte de "*Her doğan ancak İslâm fitratı üzere doğar, ondan sonra anası, babası onu Yahudi yaparlar, Nasrânî yaparlar, Mecusî yaparlar*" denilmektedir. Bu hadis-i şeriften anlaşılan insanlarda din duygusunun ve hakikat aşkının fitrî olduğudur. Yine Kur'an-ı Kerim'de Rûm sûresi 30. ayeti kerimesinde "**Allah'ın insanı fitrat dinî üzerine yarattığı**" zikredilmiştir. Gerek bu ayeti kerimede gerekse hadis-i şerifte zikredilen fitrî din, müfessirlerinde işaret ettikleri gibi İslâm dini- dir, tevhid dinidir.

Hâl böyle olunca Müslümanların bütün insanlık âlemine fitrat dini olan İslâm'ı tebliğ etme görevi ve sorumluluğu söz konusu olmaktadır. İrşad bir vazife olarak adedilirse, bu vazife ve sorumluluk Müslümanların ve onların teşkilâtlarındadır. İslâm'ın, Müslüman olmayan toplumlara tanıtılması ve benimsetilmesinin yanısıra, kendi toplumunda anlamına uygun olarak aydınlatılması, doğru yolun gösterilmesi gerekir. Bu noktada irşadın nasıl yapılması gerektiği karşımıza çıkmaktadır.

İki gündür değerli şûra üyeleri bu hususu serdetmeye çalıştılar . Biz meseleye biraz farklı bir açıdan yaklaşmaya çalışacağız. Her din belirli bir altyapı üzerine kurulu olarak topluma şekil verir, hayat tarzı kazandırır. Bir dinin alt yapısını maddî ve manevî olmak üzere iki kısımda mütalâa etmemiz mümkündür. Camiler, kiliseler, havralar ve diğer ibadet yerleriyle dinin şekil verdiği her yapı maddî altyapı unsurlarıdır. İbadet şekilleri hutbeler, vaazlar, dinî sohbetler, musikî hatta kültür hayatı içinde de değerlendirilebilecek olan şekli dinî motif taşıyan düğün, bayram, selâmlaşmak gibi hemen herşey manevî altyapı unsurlarıdır.

Burada bir hususu kısaca belirtmemizde fayda vardır. Din, kültürü şekillendiren unsurlardandır. Millî kültür unsurlarında dinî motiflerde yerlerini alırlar. Bugün mezar-taşlarımıza bakınız, gerek şekilleri gerekse üzerindeki yazılar, motifler, dönemlerinin aynı zamanda kültürünü yansıtır. İfade etmeye çalıştığımız maddî ve manevî altyapının, kişilerin inanç ve hayat tarzlarına etkisini açıklaması bakımından bir örnek vermek istiyorum. Kırım Türk lideri Mustafa Cemil ile yapılan uzunca bir röportajda Mustafa Cemil'e Müslümanlığa dair bilginiz nedir? diye bir soru soruluyor. Mustafa Cemil'in verdiği cevapda biz çocukken Kırım'da bazen camiye giderdik. Bu yıllarda sürgün edildik, benim hafızamda kalan tek şey babamın ve dedemin namaz kıldıkları ve camiye gittikleridir. Dolayısıyla İslâm'a ait bildiğim her şey bu idi. Onun için bizler Müslümanız, demektedir.

Burada irşadın maddî ve manevî altyapısının, insanın şuur altında bıraktığı derin izleri görmemiz mümkündür. Tarihî ve sosyal akışı içinde incelendiğinde, Türk toplumu bin yıldan beri maddî değerleri ve inanç sistemi ile İslâm medeniyetine damgasını vurmuştur. Orta Asya'dan Hindistan'a, İran'a, Ortadoğu, Anadolu ve hatta Balkanlar'a kadar uzanan coğrafyada tesis edilen cami, mescit, han, kervansaray, köprü, kemer gibi binlerce eser İslâm mimarisinin bir yansımasıdır.

İslâm'ın misyonluğunu, bayraktarlığını üstlenen Türk milletinin kurduğu devletler, Hristiyan batının İslâm'ı ve Türk milletini yok etmeyi amaçlayan haçlı ruhuyla saldırılarını önce kesmişler ve sonra adım adım Allah'ın ismini ve adaletini Viyana kapılarına kadar götürmüşlerdir. Bu kutsal görevi yerine getirirken, çil çil kubbeler serpmişler, insanlık âlemine göz kamaştırıcı şaheserler kazandırmışlardır. Taşlaşmış kalplere dâhi nakış nakış İslâm işlenmeye çalışılmıştır. Yani gerek inşa edilen bu nadide eserleriyle gerekse yaşayışlarıyla, hukuklarıyla dinin temel yapısı tesis edilmiş ve yüz yıllar süren irşad söz konusu olmuştur.

Tüm İslâm âleminin liderliğinde asırlarca üstlenen yüce Türk milleti İslâm'ın mührünü adım attığı her yere vurmaya çalışırken hristiyan batı âlemiyle, Yahudiler'de kendi misyonlarının tahakkuku için çalışmışlardır.

Hristiyan batının iki değişmez plân ve programı vardır. Biri bazen insanlık ve medeniyet adına kaba güç ile Müslümanları ve eserlerini ezmek, yok etmek, diğeride fikren Müslümanların inanç sistemlerini ve zihinlerini allak-bullak ederek hayat tarzlarını değiştirmektir. Tarih her iki yönteminde sayısız misalleriyle doludur. Papalık ve misyoner teşkilâtlarının, Müslümanların yaşadıkları topraklarda yüz yıllar süren faaliyetleri vardır.

Bu faaliyetlerin temelde iki amacı söz konusudur. Bunlardan biri İslâm akidesinin zaafa uğratılması, diğeri de Hristiyanlığı yaymaktır. 1 Temmuz 1248'de Papa 4. İno-sen'in teşebbüs ve tavsiyeleri ile Paris'te 20 doğulu kilise mensubu yetiştirerek yine doğuya Hristiyanlığı yaymak üzere gönderilmiştir. Bu tarihten sonra ki papaların da bu işle bizzat ilgilendikleri bilinmektedir.

Papalığın ve misyoner teşkilâtlarının da çalışmalarına paralel olarak Fransız ihti-lâinden sonra modern oryantalizm çalışmaları başlatılmıştır. İslâm'ın terör, yıkıcılık, barbarlık olarak gösterilmesi, temel felsefe olarak kabul edilmiştir. Oryantalistlerin İslâm medeniyeti dışındaki diğer medeniyetlere karşı sevgi ve takdir hisleri beslerken İslâm'a karşı aynı usulü kullanmaktan kaçındıkları görülmektedir. Genellikle Batılılar için İsa, hatta Buda daha mükemmel, kolayca anlaşılır, inandırıcı olarak takdim edilir-ken aksine İslâm peygamberi karışık muğlak olarak tanımlanır.

Bazı Hristiyan ilim adamlarının, İslâm düşmanlarınca yapılan yıkımları görme-mezlikten gelirken, Müslümanların kilise ve benzeri yapıları yıktıkları tezini ileri sür-dükleri de bir vakiydir. İnsanlar çocukluğundan beri dinî telkinlerin tesirinden kolaylıkla kurtulamazlar. İslâm diniyle uğraşanların hayatları tetkik edilirse, onların ekserisinin Hristiyan ve Yahudi bir muhitte yetişmiş oldukları görülür. İslâm'ın dinî fikirlerini tak-dir etmeleri çok zor bir hadisedir.

Tekrar vurgular isek, başka bir din üzerinde araştırma yapan bir araştırmacıya tesir eden en önemli âmillerden biri, o kişinin halihazırda yaşadığı hayat ve bu hayatın çocukluğundan beri şuur altına yerleştirdiği menfi, müspet izlerdir. Kısaca din konusun-da dogmatik bir anlayışla yetişmiş ve bir ömrü bu hava içinde yaşamış olan oryantalist-lerin ekserisi kendi dinlerini her dinin üstünde görürken, İslâm dini hakkında kin ve nef-ret duygusuyla düşünmekte ve hareket etmektedirler.

Konunun bir başka yönüne temas edersek kendi ülkelerinde temel İslâm kültürü alamayan, İslâm'ı yalnız batılıların eserlerinden öğrenmeye kalkışan bazı Müslümanlar ne yazık ki batıların gayelerine hizmet etmektedirler. Bugün Hristiyan batı âlemi bir dinin alt yapısı olan kültür varlıklarının insan inancına ve davasına etkisinin çoktan farkına varmıştır ve bunun için biraz önce verdiğimiz örneklere mümasil çalışmalarını süratle hatta acımasız icra etmektedirler.

Bosna-Hersek'teki olaylara bakınız, Sırp tarafından ilk yakılan bina Osmanlı arşividir. Osmanlılar'ın nakış nakış işlediği o nadide eserler yerle bir edilmekte ve Boşnaklar sırf Müslüman oldukları için vahşice soy kırımına tâbi tutulmaktadır. Yuna-nistan, Batı Trakya'da hemen hemen hiçbir Türk eseri bırakmamıştır. 560 sene Türk ha-kimiyetinde kalan Bulgaristan'da eserlerimizden ancak yüzde üçü günümüze kalmıştır. Bunlarda yok olmakla yüz yüzedir.

Yeni kurulan Türk Cumhuriyetlerinde de 70 yıllık komünist rejiminin tahribatı vardır. Bir gerçeği ve tespiti vurgularsak dini bir hayat tarzı haline getiremeyen milletler idameyi hayata getirmekte zorlanmışlardır. Tarihimize baktığımız zaman İslâm inancı, Türk örfü ile meczolunduğu zaman ilâhî kelimetullah için çalışsan, Allah'ın nizamını yer yüzü-ne yaymak gayreti içinde bulunan büyük Türk devletleri kurulmuştur.

Bugün Türkiye jeopolitik konum sebebiyle de güçlü bir devlet olmak mecburiyetindedir. Bu sebeple bununda temel ve ilk yolu milletimize kendi kıymet ve değerlerinin yeniden kazandırılması, kendi değerleriyle mücehhez kılınmasıdır. Bu gün dinimizin, kültürümüzün üzerinde ki etkileri tetkik ve tahlil ederek maddî ve manevî altyapı unsurları tespit edilmelidir. İnsanımızın, özellikle gençlerimizin ve çocuklarımızın dinî bir terbiye almaları sağlanmalıdır. Mevcut din eğitimindeki alt yapı unsurları muhafaza edilmeli ve geliştirilmelidir.

Bu arada ata yadigârı camilerimizin diğer sanat şaheserlerimizin restorasyonu ve kullanılabilirliği sağlanmalıdır. Dinin gereklerinin, hayatın tabîî akışı içinde hayatiyeti sağlanmalıdır. Bunun yolu da hoşgörü ortamının sağlanması ve irşadda hoşgörünün temel hareket noktasını teşkil etmesidir.

İslâm ülkeleriyle kültürel bağları güçlendirilerek asgarî müşterekler sağlanmalıdır. Ayrıca yeni kurulan Türk Cumhuriyetlerinde irşad çalışmalarının hızla yürütülmesi ve gerekli alt yapının tesisinde Türkiye yol gösterici ve fiilen yardımcı olmalıdır. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ethem Ruhi FİĞLALİ:

– Ben teşekkür ederim Sayın TURAN.

Efendim şimdi söz sırası Endonezya'dan katılan Dr. M. Amin Abdullah bey: “İrşad ve günümüzdeki metodu ve günümüzde daha etkili irşad için neler yapılabilir” konusunda konuşacaklardır.

Dr. M. Amin ABDULLAH (Endonezya):

– En geniş anlamda vaaz eden hatip ve metodu, daha etkin irşad hususunda ne yapılır?

Kıymetli Başkan ve Delegeler,

Selamün aleyküm ve rahmetullahi ve berekâtühü,

Önce Endonezya Din İşleri Bakanlığı tarafından burada Ankara'da toplanan ilk Din Şûrası'na davetlerinden dolayı Türk Hükümeti'ne şükranımı bildiririm. İkinci olarak da en derin hislerimle Türkiye'nin ikinci vatanım olduğunu gerçekten ifade etmeliyim. Doktora programımı ODTÜ Felsefe bölümünde yapmıştım. Tezimi yazdığım esnada Prof. Alpaslan AÇIKALIN ile Dr. Ahmet İNAM ve de Dr. Mehmet S. AYDIN (İzmir) ile çalışmıştım. Dahası, tez kitabım burada Türkiye'de yayımlanmıştır. Başlığı "Gazali ve Kant'ta Davranış Normlarının Evrensellik Fikri". Türkiye Diyanet Vakfı. Yanılmıyorsam bu kitap I. Din Şûrası'nın bütün misafir katılımcılarına Diyanet İşleri Başkanlığı'nca ithaf olundu. Oturum Başkanı tarafından değinildiği gibi buradaki konu başlığım: En geniş anlamda vaaz eden hatip ve metodu, daha etkin irşad hususunda ne yapılır?

Değer yargıları akını bireycil düzeyde olduğu kadar toplumsal olarak ortaya çıktıklarından, toplumsal değişim işleminde irşad ve davanın güçlü bir bağlantısı bulunur. İşte burada entansif bireyler arası sosyal etkinlikler, irşadın cemiyetteki nesnel